

PRINS DRIES

STEDELIJKE

BASISSCHOOL

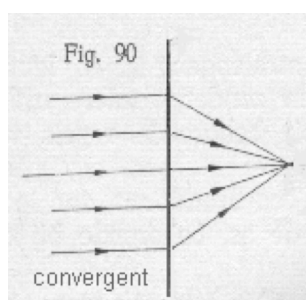

Tijdens een recente rondgang in de school bleek dat er in heel wat klassen al enigszins gedifferentieerd wordt, maar verbetering (lees 'optimalisering') is zeker mogelijk en nodig. Daarom deze nieuwsbrief die niet de pretentie heeft volledig te zijn, maar wel tot doel heeft om bij het item 'differentiatie' even stil te staan.

DIFFERENTIATIE IN HET ONDERWIJS IS DE MANIER WAAROP EEN LEERKRACHT OMGAAT MET DE VERSCHILLEN TUSSEN LEERLINGEN IN ZIJN KLAS.

Convergente differentiatie:

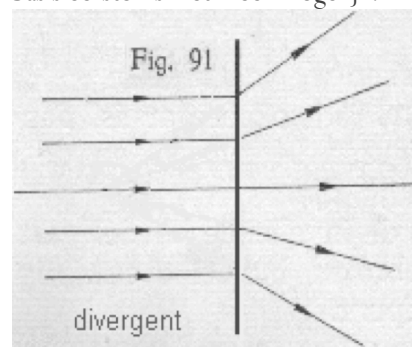
In de zorgvisie van Prins Dries staat in de rubriek 'kwaliteitsvol onderwijs' het volgende vermeld: *Ons uitgangspunt is om kinderen te groeperen volgens leeftijd. Deze heterogene groepen krijgen zo veel als mogelijk dezelfde leerstof, maar via convergente differentiatie spelen we in op de verschillen tussen kinderen.'*

Ondanks de verschillen tussen de leerlingen wordt begonnen met

dezelfde startsituatie. De totale groep leerlingen is bij de instructie betrokken, maar de leerkracht kan hier wel variëren. De ene leerling kan bijvoorbeeld voor een moeilijker probleem gesteld worden als de andere. Of de leerlingen gebruiken verschillend materiaal om tot een oplossing te komen (een telraam of een kralenketting of een getallenlijn of...). Na de startsituatie kunnen er verschillen optreden in de aard en de omvang van de opdrachten. De leerkracht differentieert in de fase van de inoefening en verwerking, inclusief de begeleiding hierbij. Maar vervolgens wordt de hele groep weer benaderd voor een nieuwe startsituatie. Men streeft er dus naar om de vorderingen van de leerlingen in de basisleerstof niet zover uiteen te laten lopen, dat gezamenlijke aanbieding van leerstof zinloos wordt.

Divergente differentiatie; de verschillen tussen de leerlingen zijn het uitgangspunt voor de startsituatie. De leerkracht geeft aan verschillende groepen ook verschillende instructie en vanzelfsprekend zijn ook de inoefening en verwerking verschillend. Op den duur wordt de uitwaaiing steeds groter en een gezamenlijke aanbieding van de basisleerstof is niet meer mogelijk.

In deze uitgave:

1. convergente en divergente differentiatie
2. verschillende vormen van differentiatie
3. in de kleuterschool / in de lagere school
4. binnenklasdifferentiatie / nog meer over convergente differentiatie

DIFFERENTIATIE

De aandacht voor het inspelen op de individuele behoeften van de kleuter of leerling moet voor ieder van ons een uitgangspunt zijn. Daarom moet gedifferentieerd werken ook tijdens vele activiteiten terug te vinden zijn. Gedifferentieerd werken houdt in dat er rekening wordt gehouden met ieder kind afzonderlijk:

- met zijn noden
- zijn behoeften,
- zijn tempo
- zijn interesse
- zijn vaardigheden.

Daarbij blijft het belangrijk dat het kind gemotiveerd blijft bij het aanbod omdat hij de opdracht aankan, maar toch wel uitdagend genoeg vindt.

Is de opdracht te moeilijk... dan haakt de kleuter of leerling af!

Dat gebeurt ook bij een te gemakkelijke opdracht.

Een zekere moeilijkheidsgraad moet de kleuter of leerling dus wel –desnoods met hulp van leerkracht, medeleerling, materialen,...- kunnen overbruggen.

Om dit te kunnen inschatten is het belangrijk dat je als leerkracht zicht hebt op de beginsituatie van het kind.

Differentiatie is een belangrijk onderdeel van het lesgebeuren in de kleuterschool wordt de soort van differentiatie aangeduid/genoteerd in de weekplanning. In de lagere school hoort de vermelding thuis in de agenda van de leerkracht.

VERSCHILLENDE VORMEN VAN DIFFERENTIATIE

Naar doelstellingen

- basisdoelstellingen voor alle kinderen
- uitbreidingsdoelstellingen voor zij die meer kunnen
- eenzelfde doelstelling op verschillend niveau

Bijv. een leerling mag bepaalde leerstofonderdelen (lijdend voorwerp) overslaan. Komt veel voor bij minimumpakket.

Naar leerinhouden

- hoeveelheid van weinig naar veel
- van eenvoudig naar complex
- eenzelfde inhoud op verschillend niveau

Bijv. een leerling hoeft niet alle sommen te maken. Er wordt weloverwogen gesneden in de hoeveelheid sommen.

Naar werkvormen

- groeps grootte: individueel / partner / kleine groep / grote groep
- eenvoudiger qua techniek of verwerkingsvorm
- homogene of heterogene groep

Naar groepeeringsvormen

- klasdoorbrekend
- klassikaal
- in groepen / partnerwerk
- individueel

Naar werktempo

- grootte van de opdracht
- voorziene tijdsduur
- Bijv. de kinderen werken in eigen tempo een taak af. Een leerling mag dan wat langer doen over een opdracht dan de officiële tijd.*

Naar materialen

- soort materiaal (moeilijkheidsgraad)
- hoeveelheid materiaal
- opstelling/schikking van het materiaal

Naar instructie

- stap voor stap
- herhaling door de leerkracht / zelf verwoorden

- van enkelvoudig naar samengesteld

Bijv. extra instructie geven aan een leerling die het nog niet begrijpt. De andere kinderen gaan gewoon aan het werk.

Naar hulpmiddelen

- begeleiding van de leerkracht
- begeleiding klasgenoot
- motorische, visuele en auditieve ondersteuning (afzonderlijk of in combinatie)

Naar extra zorg

Bijv. een kind krijgt extra hulp van de leerkracht / de GOK-leerkracht /

Naar toetsing

Bijv. een leerling hoeft bij de toets alleen de eerste tien vragen te doen; de andere leerlingen maken de hele toets.

Naar beoordeling

Bijv. een leerling krijgt bij 4 fout een 7, terwijl een andere leerling gewoon een 6 krijgt.

Differentiatie... hoeken- en contractwerk (lagere school)

We verkrijgen verschillende vormen van **differentiatie**, o.a. in tempo : de leerlingen doorlopen de activiteiten op eigen tempo. Er is ook differentiatie wat betreft niveau ; dat zit in het aanbod : er zijn gemakkelijkere en moeilijkere activiteiten, in één en dezelfde activiteit kun je dan nog variëren wat betreft moeilijkheidsgraad, ze kunnen werken met of zonder materiaal, een knappere leerling neemt een moeilijkere kaart, enz. Als je hen laat kiezen hebben we ook differentiatie naar interesse en motivatie.

Als de leerlingen per twee of met meer een opdracht uitvoeren, heb je ook het **sociale aspect**. Daarbij steken ze zeker heel wat van elkaar op : ze discussiëren over problemen, ze moeten overleggen, elkaar helpen, ... (eindtermen sociale vaardigheden) Ze leren **zelfstandig werken** : ze moeten opdrachten lezen, uitvoeren en zelf verbeteren, denk aan de eindtermen « leren leren. » Aan dit proces wordt hier concrete inhoud gegeven.

IN DE KLEUTERSCHOOL

Er wordt veel aandacht besteed aan zelfstandig werken. Van bij de allerjongste kleuters is het spelend leren in hoeken een belangrijk aandachtspunt. Zowel wat betreft de mogelijkheden en de afspraken die over de verschillende leeftijdsgroepen gemaakt wordt.

Keuze-activiteit in de hoeken is een allereerste vorm van differentiatie.

Contractwerk en hoekenwerk zijn ook een vorm van differentiatie.

CONTRACTWERK:

- taken aanbieden op het niveau van de kleuter
- zelfinitiatief
- eigen tempo, eigen interesse, eigen niveau (moetjes en magjes)
- probleemoplossend werken
- zelfstandig werken
- taakbinding versterken
- zich houden aan afspraken
- zelfsturing (kiezen, uitvoeren, reflecteren, bijsturen)
- ...

HOEKENWERK

- voldoet aan de behoefte tot even rustig bezig zijn, alleen of met meerdere kleuters
- eigen tempo, interesse, niveau
- alleen magjes
- ...

Differentiatie is het **positief** en **planmatig** omgaan met **verschillen** tussen leerlingen met de bedoeling een **zo groot mogelijke leerwinst** te boeken bij **alle leerlingen**. (Prof. Johan Verhoeven)

Wanneer de school een structuur heeft van klasgroepen, gebaseerd op de leeftijd van de kinderen, word je - door die opbouw - verplicht om gedifferentieerd te werken voor deze groep. Geen twee leerlingen zijn hetzelfde. Ze verschillen op het vlak van het cognitieve, dynamisch-affectieve,... op allerlei mogelijke wijzen.

Wie verwacht dat elke leerling in hetzelfde tempo en op dezelfde wijze evolueert qua kennis, vaardigheden,... staat een beetje ziende blind voor de groep. We hebben ze altijd wel gehad; die leerling die een beetje meer aandacht nodig had, die wat meer tijd nodig had voor die taak, die wat langer nood had aan dat concrete niveau. Of die leerling met honger naar "meer of moeilijker"!

Je gaat op weg met een groep kinderen in een bepaald tempo en merkt, wanneer je achteromkijkt, dat je er een paar bijna kwijt bent: ze kunnen niet volgen. Anderen zitten je voortdurend op de hielen. Voor hen ga je in feite een beetje te traag. Ze zouden het wat vlotter willen!

Ook de factor betrokkenheid en welbevinden speelt mee in het spel. Hoe kan een leerling zich nog betrokken voelen wanneer hij/zij alleen maar ter plaatse mag trappelen en niets nieuws onder de zon mag zien, wanneer de uitdaging niet meer prikkelt. Of wanneer die leerling voelt dat hij/zij de aansluiting mist en steeds verder wegzinkt, weg van de groep. Dan komt er zeker en vast een deuk in het welbevinden en is het vicieuze cirkeltje bijna rond.

Neen, het kan anders! Binnenklasdifferentiatie houdt in dat je erkent dat je klasgroep heterogeen is en je die verschillen op een positieve manier wil benutten en benaderen zodat de betrokkenheid en dat welbevinden hoog blijven. Zo niet zal er weinig leerwinst te bespeuren vallen.

Binnenklasdifferentiatie steunt op meer dan cijfergegevens!

Aan het einde van het schooljaar of net voor de start van het nieuwe houden we "overgangsbesprekingen": de toekomstige klastitularis maakt, bij wijze van "een collegiaal overleg", kennis met de leerlingen van het nieuwe schooljaar. Het belang van een juist en zo volledig mogelijk beeld valt hier niet te onderschatten en kan/zal als basis dienen van de gedifferentieerde aanpak dat schooljaar. Goed om in het achterhoofd te houden bij het bespreken is: **goede informatie = 'good to know' en niet 'nice to know'**.

Cijfers vertellen over hetgeen het kind bereikt heeft aan het einde van het schooljaar. Hoe dat gebeurd is, zeggen ze niet. Was de leerling gemotiveerd? Ging het 'vanzelf' of was die 6 op 10 alles wat er uit te halen was?

Om deze gegevens te verzamelen kan je best aan observatie doen. Regelmatig schrijf je kernachtig op wat je bemerkt, vaststelt, zonder enige vorm van interpretatie (waarom dat zo is). Het waarom zal je pas kunnen aangeven na onderzoek, na dieper te hebben gekeken naar het verschijnsel of na een goed gesprek misschien, wanneer het hele plaatje compleet is?

Vaststellen van doelen die door alle kinderen minimaal behaald moeten worden

De convergente differentiatie kan worden versterkt door aanvullend op de intensieve instructie voor zwakke leerlingen tutoring of duoleren te laten plaatsvinden. Door deze activiteiten vindt er uitbreiding van de leertijd en/of toename van de taakgerichte leertijd plaats, maar kan er ook met de specifieke problemen van een leerling worden rekening gehouden. Zo kunnen zwakkere lezers via interactie met sterkere lezers geholpen worden in het opbouwen van beter leesbegrip van schoolse teksten. De zwakkere lezers trekken zich op aan het voorbeeld, het taalaanbod, de motivatie en de uitleg van de meer vaardige leerlingen. Het inzetten van een oudere leerling die met een jongere leerling werkt, kan zeer effectief zijn. Ook ouders kunnen een rol spelen. Bijvoorbeeld door na schooltijd met hun kind bepaalde vaardigheden die op school aan de orde geweest zijn nog eens te oefenen met hun kind.

Een belangrijke factor voor een beter omgaan met verschillen is het hebben van een goed inzicht in de verschillen tussen leerlingen en dan in het bijzonder bij risicoleerlingen. Het monitoren van hun resultaten is van groot belang, o.a. om bijvoorbeeld te zien dat een interventie als verlengde instructie effect voor hun leerontwikkeling heeft. Bij de monitoring kunnen observaties en leerlingvolgsysteemgegevens een belangrijke rol spelen;

bij de leerlingvolgsysteemgegevens moet gekeken worden naar de zogenaamde D- en E-leerlingen.